

ZAKOŃCZENIE

Przedstawiona problematyka prawnych uwarunkowań ochrony gruntów rolnych i leśnych wobec możliwości zagospodarowania terenu stanowi połączenie dwóch płaszczyzn badawczych dotyczących z jednej strony działań ochronnych podejmowanych w ramach ochrony gruntów rolnych i leśnych, a z drugiej prawa zagospodarowania przestrzeni. Przedmiotowe zagadnienia zawierają bardzo szeroki obszar badawczy, którego szczegółowa charakterystyka znacznie przekroczyłaby rozmiary niniejszej publikacji. Zamiarem autorów nie było wyczerpujące omówienie zagadnień, odnoszących się do prawnych uwarunkowań ochrony gruntów rolnych i leśnych wobec możliwości zagospodarowania terenu. Głównym celem było jedynie zasygnalizowanie wybranych problemów i wskazanie konieczności dokonania rewizji obowiązujących rozwiązań prawnych w badanym obszarze. W wyniku przeprowadzonej analizy przedmiotowych zagadnień sformułowano szereg wniosków i uwag, w ramach których można przedstawić między innymi następujące konkluzje:

1. Obowiązujące przepisy prawne dotyczące ochrony gruntów rolnych i leśnych częściej są związane nie z ochroną mającą na celu utrzymanie dziedzictwa naturalnego, jako wartości przyrodniczej istniejącej dla dobra ludzkości, ale z ochroną dla podniesienia użyteczności tych gruntów dla potrzeb leśnictwa i rolnictwa. Wydaje się zatem, że brakuje w obowiązujących regulacjach prawnych głębszych powiązań aspektów utrzymania gruntów rolnych i leśnych z zagadnieniami *stricto* przyrodniczymi.
2. Nieodtworzalny charakter gruntów rolnych i długofalowy proces odnowy gruntów leśnych, skłania ustawodawcę do wyznaczania racjonalnych kierunków wykorzystywania i ochrony tych gruntów. Obecnie wskazanym jest opracowanie nowych kryteriów finansowania gmin, które są odpowiedzialne za przygotowywanie dokumentacji planistycznej, na podstawie której mogą być podejmowane później inwestycje. Warty rozważenia jest wprowadzenie rozwiązań dotyczących „chronionych gruntów rolnych”, dla których użytkowanie zgodne z celami ochronnymi miałyby ustawową gwarancję pierwszeństwa przed zabudową miejską i inwestycyjną. Docelowo pozwoliłoby to na

ograniczenie zależności gminnych przychodów z podatków od innych kryteriów. Współczesna ochrona gruntów rolnych powinna być ciągiem powiązanych ze sobą działań ochronnych i planistycznych, w tym urządzeniowo-rolnych. Podobnie działania w zakresie gospodarki leśnej prowadzone na podstawie uproszczonego planu urządzenia lasu powinny być kompatybilne z uregulowaniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W obecnym stanie prawnym niestety nie jest to zapewnione, gdyż ustalenia wynikające z uproszczonych planów urządzenia lasu dotyczące granic i powierzchni uwzględniane są (bądź przynajmniej powinny być) jedynie w ewidencji gruntów i budynków (art. 20 ust. 2 uol). Ustalenia dotyczące zadań z zakresu gospodarki leśnej w kompleksach leśnych o powierzchni do 10 ha, prowadzone na podstawie decyzji inwentaryzacyjnej starosty, nie mają już w ogóle odniesienia w dokumentach planistycznych. Zważywszy na istniejące uwarunkowania należałoby zastanowić się nad celowością utrzymywania tej konstrukcji prawnej.

3. Obecne mechanizmy – przy wyrażaniu zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych – odnoszące się do jednostkowych decyzji (nie licząc konieczności zasięgnięcia niewiążących opinii) organów właściwych do spraw ochrony gruntów rolnych i leśnych, są wydawane w ramach uznania administracyjnego. Duży popyt na grunty i wysoka cena tych gruntów sprawiają, że decyzje te mogą nie być oparte na podłożu aksjologicznym, ale na innych czynnikach, obejmujących zwłaszcza uwarunkowania polityczne, czy nawet zwykły błąd urzędnika podejmującego decyzję. Dlatego krytycznie należy ocenić obowiązujące regulacje prawne w tym zakresie. Znacznie pewniejszym rozwiązaniem jest związanie ustawowe co do zakresu podejmowanych działań.
4. Interes publiczny jest konstrukcją obecną w niemal każdym obszarze prawa publicznego. Analiza przepisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych pozwala na stwierdzenie, że ochrona gruntów rolnych i leśnych podyktowana jest przede wszystkim interesem publicznym, a obowiązująca linia orzecznictwa sądów administracyjnych oraz Sądu Najwyższego, zwłaszcza dotycząca rekultywacji, potwierdza istnienie publicznoprawnych przesłanek ochrony gruntów. Nie pozwala to jednak na pozostawienie interesu indywidualnego poza zakresem ochrony, przy czym o ile narzędzia ochrony interesu publicznego należy lokować w obrębie prawa publicznego, o tyle interes indywidualny wymaga dodatkowo sięgania po instrumenty z obszaru prawa cywilnego.

5. Wymogi wprowadzone w art. 7 ust. 2a uogril zostały określone tak, aby nie powodowały ingerencji w rolniczą przestrzeń produkcyjną, jednak budzą one problemy interpretacyjne organów uzgadniających decyzje o warunkach zabudowy w zakresie ochrony gruntów rolnych. Nie mniej kształtujące się orzecznictwo sądowe wskazuje na wąski zakres przypadków, do których odnosi wyłączenie z obowiązku uzyskiwania zgody ministra właściwego do spraw rozwoju wsi na przeznaczenie użytków rolnych klas I-III na cele nierolnicze, tj. do inwestycji budowlanych stanowiących uzupełnienie już istniejącej zabudowy jednostki osadniczej i dla gruntów położonych w sąsiedztwie istniejących ciągów komunikacyjnych o charakterze publicznym.
6. Brak zachęt dla gmin do uchwalania kompleksowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego stanowi największy problem obszarów wiejskich. Planowanie przestrzenne w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy czy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, obejmujące swoim zasięgiem jedną działkę, co często ma miejsce w polskiej rzeczywistości, nie jest skutecznym narzędziem kształtowania ładu przestrzennego na tym obszarze, ani nie pozwala na zabezpieczenie stref żywicielskich w danym regionie. Są to narzędzia realizacji punktowej urbanizacji a nie systemowego kształtowania przestrzeni. W polskim prawodawstwie muszą powstać mechanizmy „dopingujące” lokalne władze do uchwalania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które pozwolą jednocześnie na rozwój terenów gminnych i zachowanie najcenniejszych dla regionu gruntów rolnych (nie tylko klas I-III, ale także słabszych klas bonitacyjnych położonych w zwartej rolniczej przestrzeni produkcyjnej). W celu realizacji zasady zachowania ładu przestrzennego oraz racjonalnego gospodarowania przestrzenią rolniczą tworzone powinny być miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla gminy lub przynajmniej wsi. Inwestowanie w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, obejmujące całe obszary gminy (czy to jeden plan czy odrębne plany dla poszczególnych wsi) pozwoli na podniesienie efektywności gospodarowania posiadanymi przez gminę zasobami zarówno gruntowymi (przeznaczając na cele nierolnicze grunty o słabszej przydatności do produkcji rolniczej), jak i finansowymi (będąc świadomym posiadania rezerwy terenów gotowych pod inwestycję w całej gminie oraz określając te rezerwy w sąsiedztwie terenów już wyposażonych w infrastrukturę techniczną). Dopiero podjęcie przez gminę kompleksowych działań w dziedzinie planowania przestrzennego przyspieszy

- i uprości proces inwestycyjny na jej terenie, a nie uwolnienie z pod szczególnej ochrony kolejnych gruntów rolnych.
7. Wyłączenie gruntów z produkcji jest jednym z głównych instrumentów ochrony gruntów rolnych. Konieczność uzyskania decyzji zezwalającej na wyłączenie gruntów rolnych z produkcji oraz obowiązek ponoszenia związanych z tym wysokich kosztów jest bardzo często jedynym czynnikiem, który realnie wpływa na decyzje odnośnie lokowania inwestycji na gruntach charakteryzujących się najwyższą lub wysoką przydatnością produkcyjną. Niemniej w obecnym stanie prawnym koniecznym jest uregulowanie kwestii kiedy mamy do czynienia z trwałym, a kiedy z czasowym wyłączeniem gruntów z produkcji, jasnego sposobu postępowania w przypadku przemijającego zajęcia gruntów, a także zapewnienie kompatybilności stosowania innych przepisów dotyczących wyłączeń gruntów z produkcji rolnej.
  8. Instrumenty finansowo-prawne ochrony gruntów rolnych pełnią istotne funkcje w systemie prawnej ochrony gruntów rolnych. Jednakże mogą być one prawidłowo realizowane wyłącznie w otoczeniu prawnym, charakteryzującym się spójnością i kompletnością regulacji prawnych, ograniczających stan niepewności prawnej wszystkich zainteresowanych podmiotów, wynikającej z rozbieżności interpretacyjnych. Warunku tego z całą pewnością nie spełnia obecny stan regulacji prawnej odnoszącej się do należności i opłat z tytułu wyłączenia gruntów z produkcji rolniczej.
  9. Celowe jest doprecyzowanie relacji pomiędzy danymi zawartymi w ewidencji gruntów i budynków a ustawową definicją gruntów leśnych. Na przykładzie gruntów zadrzewionych i zakrzewionych uwidacznia się rozdzielność obu kategorii pojęciowych. Dotychczasowe rozwiązania są nadmiernie skomplikowane, przez konstrukcję kolejnych odniesień do pojęć zawartych w różnych ustawach. Niezbędne jest również wprowadzenie mechanizmów zapewniających właściwą identyfikację gruntów leśnych – czy to w oparciu o instrumenty planistyczne z zakresu gospodarki leśnej, czy to dane ewidencyjne. Zarówno organy gminy, przystępując do sporządzania planów miejscowych oraz uchwalając te akty prawa miejscowego, jak i sami właściciele gruntów, powinni mieć pewność, jaki jest status prawny gruntów na ich nieruchomości, a co z tym związane – jakie są zasady zagospodarowania, w tym możliwości inwestowania.
  10. Współczesna ochrona gruntów rolnych powinna być ciągiem powiązanych ze sobą działań ochronnych i planistycznych, w tym urządzenio-

wo-rolnych. Jednostki samorządu terytorialnego poprzez sporządzanie dokumentów planistycznych, uwzględniających bilans terenu, nie powinny dopuszczać do nadmiernego przekształcania gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne, kierując się ich ochroną, mającą na celu zachowanie produktywności gruntów rolnych i leśnych.

11. Przepisy prawne dotyczące oceny oddziaływania na środowisko nie są kompatybilne z regulacjami dotyczącymi sporządzania opracowań planistycznych, nie określając jednoznacznie analizy tej problematyki w dokumentach sporządzanych w celu ich oceny. System ocen oddziaływania na środowisko jest częścią całego procesu planowania i zagospodarowywania przestrzeni. Ważnym jest, aby wszystkie podmioty biorące udział i mające wpływ na gospodarowanie przestrzenią, w tym zarządzanie gruntami rolnymi i leśnymi, prowadziły swoje działania w sposób rozsądny i kontrolowany, przy uwzględnieniu wspólnego interesu publicznego, dążąc do zachowania w dotychczasowym użytkowaniu gruntów rolnych, zwłaszcza tych najcenniejszych, i gruntów leśnych. Warty rozważenia jest zatem znowelizowanie przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, w zakresie zapewnienia większej kompatybilności procedury oceny oddziaływania na środowisko ze skutkami realizacji programów/planów lub planowanych przedsięwzięć, ochrony zasobów środowiska, w tym ochrony gruntów rolnych i leśnych.
12. Zasoby naturalne podlegają reglamentacji oraz prawnej ochronie w ramach systemu prawa ochrony środowiska. Grunty rolne i leśne stanowią zasób naturalny, chroniony zwłaszcza przepisami ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, ze względu na zdolność produkcyjną tych gruntów. Grunty rolne o najwyższej zdolności produkcyjnej oraz wszystkie grunty leśne objęte zostały najdalej idącą ochroną, w zasadzie w sposób wyłączający możliwość dochodzenia ochrony konstytucyjnie chronionych praw przez jednostkę na drodze sądowej.
13. Przepisy ustawy o ochronie przyrody obejmują ochronę zasobów naturalnych każdego rodzaju o szczególnych i wyróżniających się walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Stanowią one szczególną regulację, która poza realizacją celów ochronnych w niej określonych, wpływa w sposób istotny na ochronę między innymi gruntów rolnych i leśnych. Regulacja ta zatem stanowi wyjątkowy przykład uzasadniający ingerencję prawodawcy w konstytucyjnie chronione prawa jednostki,

tym bardziej, że ustawodawca w tym przypadku umożliwił elastyczne dostosowanie ograniczeń ingerujących w te prawa oraz umożliwił ich ochronę na drodze sądowej. Mimo tego zarówno prawodawca, jak i sądy administracyjne, zdają się nie dostrzegać tego faktu, ponieważ ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych, z jednej strony przewiduje pełniejszą i głębszą ingerencję w prawa chronione jednostki, w zasadzie bez możliwości ich ochrony na drodze sądowej, z drugiej strony zdaje się budzić mniej wątpliwości w orzecznictwie tych sądów.

14. Zachowanie gruntów rolnych i leśnych w dobrej kulturze jest ważnym zagadnieniem dziedzictwa narodowego Japonii. Ochrona gruntów rolnych i leśnych w Japonii stanowi jedno z kluczowych wyzwań dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, w tym utrzymania społeczeństwa szanującego dobra przyrodnicze. Z japońskich regulacji prawnych wynika szereg istotnych działań, które nie zostały uregulowane w polskim systemie prawnym. Należą do nich między innymi obowiązek partycypacji publicznej we wspieraniu wysiłków osób i organizacji zajmujących się lub związanych z leśnictwem, a także obowiązek japońskich władz państwowych do podejmowania niezbędnych działań dotyczących rozwoju badań i rozwoju technologii w leśnictwie. Wzorem rozwiązań skandynawskich regulacje prawne Japonii przewidują również wsparcie finansowe dla osób nabywających las położony w trudnych warunkach lokalizacyjnych. Warto również zwrócić uwagę na promocję wolontariatu w leśnictwie, co nie zostało uregulowane w sposób zadawalający w polskim systemie prawnym. W szczególności, japońskie władze państwowe zostały zobowiązane do podejmowania działań wspierających rozwój i ochronę lasów, w tym podejmowanie dobrowolnych czynności związanych z sadzeniem drzew przez obywateli, podmioty gospodarcze i podmioty prywatne. W tym zakresie warto spojrzeć na zaakcentowanie pozaprodukcyjnych funkcji lasów w prawnych regulacjach japońskich. Mianowicie władze państwowe zostały zobowiązane do promowania działań w leśnictwie mających na celu zapewnienie zdrowia i rozwój edukacji leśnej w celu zwiększenia publicznej świadomości ekologicznej oraz przyczynienia się do zdrowego i komfortowego życia. Ważnym aspektem niewyartykułowanym w przepisach polskiej ustawy o lasach jest zobowiązanie władz państwowych do podejmowania działań promocyjnych odnośnie rozwoju działalności leśnej stowarzyszeń właścicieli lasów prywatnych i innych organizacji prowadzących zadania zlecone w gospodarce leśnej, w celu zapewnienia wydajniejszej produkcji leśnej w leśnictwie lokalnym.

Pozostaje mieć nadzieję, że przedstawione uwagi nie pozostaną niezauważone i znajdą odzwierciedlenie, jeżeli nie w zmianie istniejących obecnie rozwiązań prawnych, to przynajmniej w dyskusji, co do kierunków podjęcia przyszłych zmian w prawie. Jednocześnie przedstawione rozwiązania prawne obowiązujące w Japonii odnoszące się do ochrony gruntów rolnych i leśnych, podobnie jak w przypadku regulacji wielu krajów europejskich, zwracają uwagę na rolę zrównoważonego rozwoju w zakresie rozwoju gospodarstw rolnych i leśnych. Jednocześnie choć regulacje te zostały wprowadzone stosunkowo dawno do systemu prawnego Japonii, to obrazują pewne wciąż nowatorskie rozwiązania (m.in. zakres wolontariatu w leśnictwie, szczególne finansowanie badań leśnych czy pomoc państwa w rozwój stowarzyszeń i zrzeszeń leśnych). Warto więc pamiętać o wskazanych regulacjach przy podejmowaniu prób nowelizacji przepisów prawnych dotyczących sfery ochrony gruntów rolnych i leśnych również w Polsce.

BIBLIOGRAFIA

Wykaz literatury

- Bar M., Górski M., Jendroška J., Jerzmański J., Pchałek M., Radecki W., Urban S., Prawo ochrony środowiska. Komentarz, Warszawa 2011;
- Behnke M., Wyłączenie gruntów z produkcji rolnej lub leśnej. Komentarze praktyczne;
- Bieluk J., Łobos-Kotowska D., Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Komentarz, Warszawa 2015;
- Bigo T., Kontrola uznania administracyjnego. Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A, nr 67, Wrocław 1960;
- Boć J., Prawo administracyjne, red. J. Boć, Wrocław 2010;
- Boć J., Nieznane polskie otwarcie. Pierwsza w świecie ustawa podjęta z powodów naukowych, [w:] Zagadnienia systemowe prawa ochrony środowiska, red. P. Korzeniowski, Łódź 2015;
- Boć J., Lisowski P., Normatywizacja wartości w prawie administracyjnym. [w:] Wartości w prawie administracyjnym, red. J. Zimmermann, Warszawa 2015;
- Borowiak M., Liana A., Zmiany w faunie prostoskrzydłych (Orthoptera) w ciągu 50 lat istnienia Kampinoskiego Parku Narodowego [w:] Trwałość i efektywność ochrony przyrody w polskich parkach narodowych, red. A. Andrzejewska, A. Lubański, Izabelin 2009;
- Borowiak M., Pojęcie innego zbiornika wodnego w orzecznictwie sądów administracyjnych, [w:] Prawo i polityka ochrony środowiska w doktrynie i praktyce, red. A. Barczak, A. Ogonowska, „Rozprawy i Studia Uniwersytetu Szczecińskiego” T. MXVII (943)/2016;
- Borowiak M., Zakaz zmiany sposobu użytkowania ziemi w orzecznictwie sądów administracyjnych, [w:] Ochrona środowiska a działalność inwestycyjna. Aspekty prawne, red. Z. Cieślak, A. Kosieradzka-Federczyk, „Prace studialne Warszawskiego Seminarium Aksjologii Administracji” T. V/2016;
- Brzezicki T., Fisz I., Należność i opłata roczna za wyłączenie gruntów z produkcji rolnej i leśnej – wymiar i egzekucja, Casus nr 4/2013;
- Cieślak Z., Aksjologiczne podstawy jawności. Perspektywa nauk o administracji. [w:] Jawność i jej ograniczenia. T. II, red. G. Szpor, Warszawa 2013;
- Cieślak Z., Istota i zakres prawa administracyjnego [w:] Prawo administracyjne. Część ogólna, red. Z. Cieślak, I. Lipowicz, Z. Niewiadomski, Warszawa 2000;
- Czajka D., Wykładnia teleologiczna (aksjologiczna), „Gazeta Sądowa” nr 6/2006;
- Duda A.S., Interes prawny w polskim prawie administracyjnym, Warszawa 2008;

- Duniewska Z., Zakres regulacji prawa administracyjnego materialnego – wyznaczenie instytucji tego prawa. [w:] System prawa administracyjnego. Prawo administracyjne materialne, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, t. 7, Warszawa 2012;
- Dybiński Ł., Prawne instrumenty ochrony lasów [w:] Prawne instrumenty ochrony środowiska, red. B. Jeżyńska, E. Kruk, Lublin 2016;
- Endo, Kusao ed., Contemporary Forest Policy. Japan Forest Investigation Committee, Tokyo 2012 (in Japanese);
- Fogel A., Prawna ochrona przyrody w lokalnym planowaniu przestrzennym, Warszawa 2011;
- Fogel A., Zmiana przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne, Człowiek i Środowisko nr 4/2012;
- Fogel A., Uwarunkowania prawnoustrojowe ochrony i kształtowania krajobrazu, „Samorząd Terytorialny” nr 12/2014;
- Fogel A., Zmiana przeznaczenia gruntów rolnych w miastach – ocena kierunków zmian prawnych, http://www.wit.edu.pl/dokumenty/wydawnictwa_naukowe/pracestudialne-WSAA/2016/001_fogel.pdf, dostęp dnia 14 grudnia 2017 r.;
- Gach J., Woś T., Głosa do uchwały składu 7 sędziów SN z dnia 23 grudnia 1982 r. III AZP 8/82, OSPiKA z 1984 r., nr 6, poz. 116;
- Geszprych M., Problemy leśnictwa w kontekście planowania przestrzennego – wybrane zagadnienia prawno-aksjologiczne. [w:] Wartości w planowaniu przestrzennym, red. Z. Cieślak, A. Fogel, Warszawa 2010;
- Geszprych M., Borowiak M., Współzależności prawno-aksjologiczne ochrony przyrody i gospodarki leśnej, „Kontrola Państwowa” nr 5/2011;
- Geszprych M., Identyfikacja lasu i indywidualnego gospodarstwa leśnego w polskim systemie prawnym – uwagi de lege lata i de lege ferenda, Przegląd Prawa Ochrony Środowiska nr 2/2011;
- Geszprych M., Komentarz do ustawy z 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych. „Gazeta Prawna” z dnia 29 stycznia 2013 r. nr 20 (3410);
- Geszprych M., Wpływ gospodarki leśnej na kształtowanie ład przestrzenny w świetle przepisów administracyjno-prawnych – wybrane uwagi prawno-aksjologiczne, [w:] Ograniczenia w zabudowie i zagospodarowaniu terenu a ład przestrzenny, red. A. Fogel, Warszawa 2014;
- Geszprych M., Zrzeszenia leśne jako podmioty administrujące lasami – analiza aksjologiczno – prawna, Warszawa 2016;
- Geszprych M., Ochrona gruntów rolnych w miastach – analiza aksjologiczno-prawna. [w:] Prace studialne Warszawskiego Seminarium Aksjologii Administracji pod red. Z. Cieślak, t. I/2016;
- Geszprych M., Zagadnienia prawne dotyczące zmiany przeznaczenia gruntów rolnych, ze szczególnym uwzględnieniem pojęcia „obwiedni, Człowiek i Środowisko nr 40 (3-4) 2016;
- Geszprych M., *Skuteczna ochrona gruntów leśnych i rolnych – problematyka prawna*, Kalendarz Rolników 2018, Włocławek 2017;

- Geszprych M., Wpływ przedsięwzięć inwestycyjnych na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych. [w:] *Ochrona prawna zasobów naturalnych*, red. E. Kruk, G. Lubeńczuk, J. Stelmasiak, Lublin 2018;
- Gliniecka J., *Oplaty publiczne w Polsce. Analiza prawna i funkcjonalna*, Bydgoszcz-Gdańsk 2007;
- Górczna M., Górczny G., Umorzenie należności i opłat rocznych z tytułu wyłączenia gruntów z produkcji rolnej, *Samorząd Terytorialny*, nr 9/2014;
- Habuda A., *Obszary Natura 2000 w prawie polskim*, Warszawa 2013;
- Habuda A., *Prawna definicja lasu i kategoryzacja lasów*. [w:] *Polskie Prawo leśne*, red. A. Habuda, Warszawa 2016;
- Haładyj A., Nadrzędny interes publiczny jako warunek realizacji planowanego przedsięwzięcia na obszarze Natura 2000 [w:] *Prawo ochrony środowiska jako warunek prowadzenia działalności gospodarczej*, red. J. Ciechanowicz-McLean, T. Bojar-Fijałkowski, Gdańsk 2009;
- Hebbert M., *Rural land-use planning in Japan*. [in:] P. Cloke, *Rural Land-Use Planning in Developed Nations (Routledge Revivals)*, Canada 2013;
- Ingarden R., *O odpowiedzialności i jej podstawach ontycznych* [w:] *Książeczka o człowieku*, red. R. Ingarden, Kraków 1975;
- Iwańska B., *Koncepcja „skargi zbiorowej” w prawie ochrony środowiska*, Warszawa 2013;
- Kaczmarek K., *Konsekwencje zmian art. 7 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych dla działalności przedsiębiorstw energetycznych*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” nr 3/2016;
- Kamińska A., *Ochrona gruntów rolnych i leśnych*, Komentarz praktyczny LEX, dostęp dnia 12 grudnia 2017 r.
- Karpiuk M., *Normatywne aspekty ograniczenia przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne*, *Studia Iuridica Lubliniensia*, nr 20/2013;
- Kawagoe T., *Agricultural land reform in postwar Japan: experiences and issues*, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.202.9810&rep=rep1&type=pdf>;
- Klat-Górska E., *Oplaty za wyłączenie gruntów rolnych i leśnych z produkcji*, [w:] *Oplaty w prawie administracyjnym*, red. E. Klat-Górska, L. Klat-Wertelecka, J. Korczak, M. Woźniak, Wrocław 2013,
- Klat-Wertelecka L., *Zmiana osoby zobowiązanej do uiszczania opłat rocznych z tytułu wyłączenia gruntów rolnych z produkcji rolniczej* [w:] *Nowe Zeszyty Samorządowe* nr 4/2005;
- Koike, Tsuneo, Yoko Niiyama, and Motoki Akitsu, *Modern Agriculture, Food, and Environment* 2nd ed. Showado, Kyoto 2017 (in Japanese);
- Korczak J., *Dobro publiczne jako wartość w działaniach organów administracji publicznej* [w:] *Wartości w prawie administracyjnym*, red. J. Zimmermann, Warszawa 2015;
- Kosielińska-Grabowska U. A., *Idea sprawiedliwości u Gustawa Radbrucha*, [w:] *Rozdroża sprawiedliwości we współczesnej myśli filozoficznoprawnej*, red. B. Wojciechowski, M. J. Golecki, Toruń 2008;

- Kremer E., Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 3 lutego 1995 r., Przegląd Sądowy nr 5/1997;
- Król A.M., Instrumenty prawne ochrony jakościowej gruntów rolnych, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1997, t. LV;
- Król A.M., Wpływ regulacji prawno – rolnej na zakres korzystania z gruntu rolnego, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2005, t. LXXII;
- Kwartnik-Pruc A., Jarzych P., Bydłosz J., Problemy przeznaczania, na terenach wsi, gruntów rolnych i leśnych na cele inwestycyjne, „Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich” nr 4/2011, Polska Akademia Nauk,
- Lipiński A., Odpowiedzialność cywilna, [w:] Prawo ochrony środowiska. Komentarz, red. J. Jendroška, Wrocław 2001;
- Marciniuk K., Inwestycje budowlane na gruntach rolnych położonych w granicach administracyjnych miast, „Studia Iuridica Agraria” nr 9/2011, Białystok;
- Mazurkiewicz M., Opłaty i kary pieniężne w systemie ochrony środowiska w Polsce (struktura prawna i funkcje), Wrocław 1986;
- Modliński M., Pojęcie interesu publicznego w prawie administracyjnym, Warszawa 1932;
- Ociepa-Kubicka A., Rola planowania przestrzennego w zarządzaniu ochroną środowiska, „Inżynieria i Ochrona Środowiska”, t.17, nr 1/2014;
- Oleś M., Działanie organu administracji publicznej jako złożony rezultat realizowania wartości. [w:] Wartości w prawie administracyjnym, red. J. Zimmermann, Warszawa 2015;
- Ota I., The shrinking profitability of small-scale forestry in Japan and some recent policy initiatives to reverse the trend. *Journal of Small-scale Forest Economics, Management and Policy* 1(1)/2002;
- Ota I., Forest legislation in a constitutional state: The Japanese example. Experiences with new forest and environmental laws in European countries with economies in transition: Proceedings of the 3rd International Symposium of IUFRO RG 6.13.00 in Jundra, Bulgaria 2002;
- Ota I., Progress in environmental legislation in Japan. Legal Aspects of European Forest Sustainable Development; Proceedings of the 7th International Symposium of IUFRO RG 6.13.00 in Zlatibor Mountain, Serbia 2006;
- Ota I., Present status around small-scale forestry in Japan. Future direction of small-scale and community-based forestry: Proceedings of IUFRO 3.08 & 6.08 Joint Conference in Fukuoka, Japan 2014;
- Pałubska J., Znaczenie opłat za wyłączenie gruntów z produkcji rolnej i leśnej w kształtowaniu cen nieruchomości, *Instrumenty i Ekologia Terenów Wiejskich*, nr 1/III/2012, PAN oddział w Krakowie;
- Pakuła A., Interes publiczny jako wartość w administracji publicznej. [w:] *Wartości w prawie administracyjnym*, red. J. Zimmermann, Warszawa 2015;
- Radecki W., Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz, Warszawa 2008;

- Radecki W., Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Komentarz, Warszawa 2009;
- Radecki W., Prawo łowieckie. Komentarz, Warszawa 2012;
- Radecki W., Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Komentarz, Warszawa 2012;
- Radecki W., Powszechne korzystanie z lasów. [w:] Polskie Prawo leśne, red. A. Habuda, Warszawa 2016;
- Radecki W., Ustawa o lasach. Komentarz, Warszawa 2017, Komentarz do art. 3;
- Rakoczy B., Konstytucyjne prawo do wypoczynku a ochrona przyrody, [w:] Prawo ochrony przyrody. Stan obecny, problemy, perspektywy, red. D. Kopeć, N. Ratajczyk, Łódź 2008.
- Rakoczy B., Ustawa o lasach. Komentarz, Warszawa, Komentarz do art. 3;
- Schenck H., Natural Resources Problems in Japan. Science Vol.108/1948;
- Sommer J., Prawo do środowiska w Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, [w:] Prawo człowieka do środowiska naturalnego, red. J. Sommer, Wrocław 1987;
- Sommer J., Skuteczność prawa ochrony środowiska jako problem metodyczny, „Ochrona Środowiska. Prawo i Polityka” nr 3/2003, Wrocław;
- Sommer J., Przedmiot prawa ochrony przyrody, [w:] Teoretyczne podstawy prawa ochrony przyrody, red. W. Radecki, Wrocław 2006;
- Sowiński R., Interes publiczny – dobro wspólne. Wartości uniwersalne jako kategorie kształtujące pojęcie administracji [w:] Prawo do dobrej administracji. Materiały ze Zjazdu Katedr Prawa i Postępowania Administracyjnego, Warszawa – Dębe 2002;
- Stelmasiak J., Lebowa D., Obszar specjalny w prawie ochrony przyrody – zagadnienia ogólne, [w:] red. D. Kopeć, N. Ratajczyk, Prawo ochrony przyrody. Stan obecny, problemy, perspektywy, Łódź 2008;
- Stelmasiak J., Stanik-Filipkowska K., Wartości w planowaniu przestrzennym w ujęciu historyczno-prawnym [w:] red. Z. Cieślak, A. Fogel, Wartości w planowaniu przestrzennym, Warszawa 2010;
- Szalewska M., Kolidzja interesów w procesie zmiany gruntów rolnych i leśnych. Zagadnienia wybrane, [w:] Zasada zrównoważonego rozwoju w wymiarze gospodarczym i ekonomicznym, red. B. Rakoczy, K. Karpus, M. Szalewska, M. Walas, Toruń 2015;
- Szalewska M., Charakter prawny opłat za wyłączenie gruntów z produkcji leśnej, w: Ochrona i użytkowanie zasobów leśnych, red. M. Woźniak, M. Kościelniak-Marszał, Wrocław 2015;
- Szczygłowska E., Sukcesja uprawnień i obowiązków administracyjnych, Warszawa 2009;
- Warda M., Stamirowska-Krzaczek E., Florystyczne i krajobrazowe aspekty zbiorowisk łąkowo-pastwiskowych w środkowej części doliny Wieprza, „Czasopismo Techniczne. Architektura”, T. R. 104, z. 5-A/2007;
- Woźniak M., Interes publiczny jako przesłanka działań organów planistycznych [w:] Przestrzeń i nieruchomości jako przedmiot prawa administracyjnego. Publiczne prawo rzeczowe, red. I. Niźnik-Dobosz, Warszawa 2012;
- Woźniak M., Lasy w sferze środowiskowych dóbr publicznych przez pryzmat powszechności i użyteczności, [w:] Ochrona i użytkowanie zasobów leśnych, red. M. Woźniak, M. Kościelniak-Marszał, Wrocław 2015;

- Wróblewski J., Polityka tworzenia prawa a hierarchia wartości, „Państwo i Prawo” nr 9/1983;
- Wróblewski J., Prawoznawstwo: Perspektywa technicystyczna i humanistyczna, „Państwo i Prawo” nr 4/1986;
- Wyrzykowski M., Pojęcie interesu społecznego w prawie administracyjnym, Warszawa 1986;
- Zakrzewska M., Zasada partycypacji publicznej w rozwiązywaniu problemów środowiskowych a procedura zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych. [w:] Prawne aspekty gospodarowania zasobami środowiska, red. B. Rakoczy, M. Szalewska, K. Karpus, Toruń 2014;
- Zdyb M., Interes publiczny w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego [w:] red. A. Korybski, M. W. Kostycki, L. Leszczyński, Pojęcie interesu w naukach prawnych, prawie stanowionym i orzecznictwie sądowym Polski i Ukrainy, Lublin 2007;
- Zimmermann J., Wprowadzenie, [w:] Wartości w prawie administracyjnym, red. J. Zimmermann, Warszawa 2015 r.

Wykaz aktów prawnych

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (Dz. U. UE. L. 2012.26.1 z dnia 28 stycznia 2012 r., z późn. zm.);
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz. U. UE. L. 2001.197.30 z dnia 21 lipca 2011 r., z późn. zm.);
- Konstytucja Chorwacji z dnia 22 grudnia 1990 r. (Narodne novine br. 56/90, 124/2000 – pročišćeni tekst) za: T. Wójcik T., L. Garlicki (tłum.), Konstytucja Republiki Chorwacji, Warszawa 1995;
- Konstytucja Królestwa Norwegii z dnia 17 maja 1814 r. (Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17 de Mai 1814), za: Osiński J. (tłum.), Konstytucja Norwegii, Warszawa 1996;
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78 poz. 483, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (T.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1257, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2017 r. poz. 459, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (T.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1201, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (T.j. Dz.U z 2017 r. poz. 2222, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne (T. j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2101 z późn. zm.);

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (T.j. Dz.U. 2017 r. poz. 1875 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 660 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (T.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 788 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2017 r., poz. 1332 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (T.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1010, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (T. j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1161);
- Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (T.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1295, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (T.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 121, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 201);
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2096, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (T.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 519, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju (Dz.U. Nr 97 poz. 1051, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym (T.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1821);
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (T.j. Dz. U. z 2017 r. poz.1073, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (T.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 2117, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowywania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1496);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (T.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 142, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o przygotowaniu finałowego turnieju Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012 (T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1372);
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (T.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1405, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 12 lutego 2009 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie lotnisk użytku publicznego (T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1122, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu (T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2302, z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2077);
- Ustawa z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych (T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2062, z późn. zm.);

- Ustawa z dnia 8 lipca 2010 r. o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych (T.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 433);
- Ustawa z dnia 29 czerwca 2011 r. o przygotowaniu i realizacji inwestycji w zakresie obiektów energetyki jądrowej oraz inwestycji towarzyszących (T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 552, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o zmianie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. z 2013 r. poz. 503);
- Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2014 r. poz. 1101);
- Ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 1338);
- Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych (T. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 404);
- Ustawa z dnia 25 września 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 1695);
- Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz. U. z 2016 r. poz. 961);
- Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) Nr 807/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1305/2013 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich EEFRRROW i wprowadzające przepisy przejściowe (Dz. Urz. UE L 2014.227.1);
- Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (T. j. Dz. U. 2016 r. poz. 1034, z późn. zm.);
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (T. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 71);
- Uchwała Polskiego Komitetu Normalizacji z dnia 24 grudnia 1997 r. nr 47/49-o;
- Agricultural Land Act (農地法暫定版), Act No. 229 of July 15, 1952, http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail_main?re=&vm=2&id=2839,
- Forest Act, Act No. 249 of 1951, www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?vm=&re=02&id=549&1vm=02 ;
- Annual Report on Forest and Forestry in Japan Fiscal Year 2016, Forestry Agency Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries, Japan, Summary, <http://www.maff.go.jp/e/data/publish/attach/pdf/index-64.pdf> ;
- Summary of the Annual Report on Food, Agriculture and Rural Areas in Japan, Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries May 2017, <http://www.maff.go.jp/e/data/publish/attach/pdf/index-57.pdf>.b.

Wykaz orzecnictwa

- Orzeczenie prejudycjalne z dnia 3 grudnia 2008 r. TSWE „CURIA” w sprawie C-82/09 Dimos Agios Nikolaos (sąd krajowy: Symvoulío tis Epikrateias – Grecja) (2010/C 161/15);
- Wyrok TK z dnia 28 czerwca 1994 r., K 14/93, OTK 1994/1/13;
- Wyrok TK z dnia 1 lipca 2014 r., SK 6/12, www.otk.trybunal.gov.pl;

Uchwała SN z dnia 23 grudnia 1982 r., III AZP 8/82, OSNC z 1984 r., nr 2-3, poz. 19;
Wyrok SN z dnia 22 lutego 2001 r., III RN 203/00;
Wyrok SN z dnia 8 stycznia 2009 r., V CSK 353/08, www.saos.org.pl/judgments/89630;
Wyrok SN z dnia 30 czerwca 2011 r., III CSK 10/11, LEX nr 1026929;
Uchwała NSA z dnia 25 listopada 2013 r., II OPS 1/13, LEX nr 1404020;
Wyrok NSA z dnia 22 września 1995 r., II SA 661/94, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 14 października 1998 r., IV SA 1627/96, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 6 czerwca 2008 r., I OSK 903/07, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 23 lipca 2008 r., I OSK 1077/07, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 21 września 2010 r., II OSK 1432/09, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 26 listopada 2010 r., I OSK 157/10, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 4 stycznia 2011 r., I OSK 389/10, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 29 czerwca 2011 r., II OSK 1142/10, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 11 stycznia 2012 r., II OSK 2031/10, LEX nr 1138046;
Wyrok NSA z dnia 22 lutego 2012 r., I OSK 355/11, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 20 kwietnia 2012 r., II OSK 174/12, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 19 lipca 2012 r., II OSK 761/11, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 26 kwietnia 2013 r., II OSK 2628/11, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 7 maja 2013 r., II OSK 2670/11, Legalis nr 762853;
Wyrok NSA z dnia 22 maja 2013 r., II OSK 204/12, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 8 stycznia 2014 r., II OSK 1520/12, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 4 marca 2014 r., II OSK 2730/13, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 28 marca 2014 r., II OSK 518/13, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 2 września 2014 r., II OSK 436/13, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 25 września 2014 r., II OSK 662/13, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 13 listopada 2014 r., II OSK 1046/13, niepublikowany;
Wyrok NSA z dnia 21 listopada 2014 r., II OSK 1087/13, LEX nr 1658285;
Wyrok NSA z dnia 14 stycznia 2015 r., II OSK 1399/13, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 8 kwietnia 2015 r., II OSK 2094/13, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 3 września 2015 r., II OSK 64/14, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 4 listopada 2015 r., II FSK 2370/13, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 17 grudnia 2015 r., II OSK 993/14, LEX nr 2000059;
Wyrok NSA z dnia 28 stycznia 2016 r., II OSK 1301/14, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 28 kwietnia 2016 r., II OSK 2052/14, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 24 maja 2016 r., II OSK 2263/14, LEX nr 2108471;
Wyrok NSA z dnia 31 maja 2016 r., II OSK 2337/14, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 4 października 2016 r., II OSK 3230/14, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 4 listopada 2016 r., II OSK 224/15, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 4 listopada 2016 r., II OSK 227/15, LEX nr 2199336;
Wyrok NSA z dnia 6 grudnia 2016 r., II OSK 613/15, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 16 grudnia 2016 r., II OSK 785/15 CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 21 grudnia 2016 r., II OSK 1234/16, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 17 lutego 2017 r., II OSK 508/17, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 11 maja 2017 r., II OSK 2279/15 CBOSA;

Wyrok NSA z dnia 18 maja 2017 r., II OSK 2300/15, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 7 września 2017 r., II OSK 29/16, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 12 września 2017 r., II OSK 2884/16, CBOSA;
Wyrok NSA z dnia 24 listopada 2017 r., II OSK 545/16, CBOSA;
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 17 listopada 2004 r., II SA 4116/03, LEX nr 164705;
Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 9 lipca 2008 r., II SA/Gd 702/07, CBOSA;
Wyrok WSA w Olsztynie z dnia 5 sierpnia 2008 r., II SA/OI 366/08, CBOSA;
Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 17 czerwca 2009 r., II SA/Bd 252/09, LEX nr 563606;
Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 21 kwietnia 2010 r., II SA/Wr 63/10, CBOSA;
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 25 maja 2010 r., IV SA/Wa 2111/09, CBOSA;
Wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 26 maja 2010 r., II SA/Rz 309/10, CBOSA;
Wyrok WSA w Krakowie z dnia 9 września 2010 r., II SA/Kr 592/10, CBOSA;
Wyrok WSA w Olsztynie z dnia 30 września 2010 r., II SA/OI 382/10, CBOSA;
Wyrok WSA w Krakowie z dnia 16 listopada 2010 r., II SA/Kr 992/10, CBOSA;
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 7 września 2011 r., IV SA/Wa 921/11, Legalis nr 390209;
Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 24 listopada 2011 r., II SA/Wr 729/11, CBOSA;
Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 23 października 2012 r., II SA/Bd 724/12, CBOSA;
Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 4 grudnia 2012 r., III SA/Po 804/12, CBOSA;
Wyrok WSA w Olsztynie z dnia 22 października 2013 r., II SA/OI 607/13, LEX nr 1390171;
Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 16 grudnia 2013 r., II SA/Po 1058/13, CBOSA;
Wyrok WSA w Gorzowie Wlkp. z dnia 30 stycznia 2014 r., II SA/Go 1076/13, CBOSA;
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 3 października 2014 r., IV SA/Wa 1199/14, CBOSA;
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 17 października 2014 r., IV SA/Wa 1412/14, CBOSA;
Wyrok WSA w Krakowie z dnia 30 czerwca 2015 r., II SA/Kr 575/15, CBOSA;
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 9 września 2015 r., IV SA/Wa 1503/15, CBOSA;
Wyrok WSA w Lublinie z dnia 29 października 2015 r., II SA/Lu 50/15, CBOSA;
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 21 kwietnia 2016 r., IV SA/Wa 429/16, CBOSA;
Wyrok WSA w Opolu z dnia 14 lipca 2016 r., II SA/Op 155/16;
Wyrok WSA w Białymstoku z dnia 15 września 2016 r., II SA/Bk 463/16, CBOSA;
Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 21 września 2016 r., II SA/BD 532/16, Legalis nr 1543645;
Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 26 października 2016 r., I SA/Bd 643/16, CBOSA;
Wyrok WSA w Białymstoku z dnia 6 grudnia 2016 r., II SA/Bk 372/16, CBOSA;
Wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 15 grudnia 2016 r., II SA/Rz 141/16, CBOSA;
Wyrok WSA w Szczecinie z dnia 29 grudnia 2016 r., II SA/SZ 1090/16, CBOSA;
Wyrok WSA w Białymstoku z dnia 19 stycznia 2017 r., II SA/Bk 765/16, CBOSA;
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 25 stycznia 2017 r., IV SA/Wa 2652/16, CBOSA;
Wyrok WSA w Lublinie z dnia 23 lutego 2017 r., II SA/Lu 1131/16, CBOSA;
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 28 lutego 2017 r., IV SA/Wa 2871/16, CBOSA;
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 29 marca 2017 r., IV SA/Wa 3118/16, CBOSA;
Wyrok WSA w Kielcach z dnia 6 kwietnia 2017 r., II SA/Ke 43/17, CBOSA;
Wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 10 maja 2017 r., II SA/Rz 312/17, Legalis nr 1636270;
Wyrok WSA w Krakowie z dnia 17 maja 2017 r., II SA/Kr 329/16, CBOSA;

Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 1 czerwca 2017 r., IV SA/Po 265/17, Legalis nr 1612074.

Inne źródła

Druk sejmowy 3157 dotyczący projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, dostępny pod adresem: <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=3157>, dostęp z dnia 16 grudnia 2017 r.;

European Soil Charter 1972, www.eea.europa.eu/publications/92-826-5409-5/page-007new.html, dostęp z dnia 9 stycznia 2018 r.;

Najwyższa Izba Kontroli, Informacja o wynikach kontroli „Wyłączanie gruntów z produkcji rolniczej i jego skutkach dla ewidencji podatkowej w gminach w latach 2007-2012”, P/11/141, Nr ewid. 156/2012/P11141/LKR, <https://www.nik.gov.pl/kontrola/P/11/141/>, dostęp z dnia 18 grudnia 2017 r.,

Niepublikowane pismo MRiRW z dnia 12 listopada 2013 r. dotyczące interpelacji nr 21767 w sprawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych;

Pismo Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 grudnia 2006 r., GZtr.022-49/2006, niepublikowane;

Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Goszczyn 2016, <http://www.bip.goszczyn.pl>, dostęp z dnia 17 grudnia 2017 r.

Projekt zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Płońsk 2016, <http://www.ugplonsk.bip.org.pl>, dostęp z dnia 17 grudnia 2017 r.

Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Biała 2016, <http://bip.starabiala.pl>, dostęp z dnia 17 grudnia 2017 r.

Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Repki 2016, <http://www.repki.pl>, dostęp z dnia 17 grudnia 2017 r.

Raport o ekonomicznych stratach i społecznych kosztach urbanizacji w Polsce, PAN IGiPZ, Warszawa 2013 r.;

RRW-11 Sprawozdanie z realizacji przepisów ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych w zakresie wyłączenia gruntów z produkcji rolniczej, rekultywacji i zagospodarowania gruntów oraz zasobów i eksploatacji złóż torfów za rok 2016 r., niepublikowane.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Błonie przyjęte Uchwałą Nr XIII/71/11 Rady Miejskiej w Błoniu z dnia 29 września 2011 r., <http://www.blonie.pl>, dostęp z dnia 17 grudnia 2017 r.

農地転用許可制度, www.maff.go.jp/j/nousin/noukei/totiriyo/t_tenyoy/index.html, dostęp z dnia 15 grudnia 2017 r.

